

REMISSYTTRANDE

2026-10-05

Dnr: 0308/26

Er referens: Ju2026/01198

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över delbetänkandet *Mer flexibla regler av verkställighet av häktning och fängelsestraff* (SOU2026:30)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på delbetänkandet *Mer flexibla regler av verkställighet av häktning och fängelsestraff* (SOU 2026:30) från utredningen om en översyn av häkteslagen och fängelselagen. Inför att utredningens förslag eventuellt träder i kraft vill Brå lämna följande synpunkter:

Det är tydligt att utredningens förslag är en anpassning till rådande förhållanden inom Kriminalvården, och att merparten av de förslag som lämnas inte kommer att innebära något nettotillskott av platser för myndigheten eller ett minskat platsbehov. Däremot förväntas förslagen ge Kriminalvården ett utökat handlingsutrymme, vilket har betydelse för att myndigheten ska klara av sitt uppdrag. Att utredningen menar att Kriminalvården genom föreslagna åtgärder kommer att få "bättre förutsättningar att fokusera på sitt återfallsförebyggande arbete" tack vare minskad administration går dock att ifrågasätta. En annan tolkning är att förändringarna kan innebära att administrationen snarare flyttas runt än minskas. I verkligheten kan personalen komma att behöva lägga mer tid på att exempelvis hantera konflikter vid celldelning i häkten, fatta beslut om att skjuta upp verkställigheten vid platsbrist och göra lämplighetsbedömningar för fotbojor.

Det har skett betydande förändringar inom Kriminalpolitiken, vilket gör att Brå instämmer i att lagstiftningen i viss mån bör anpassas efter en rådande förhållanden. Samtidigt är det viktigt att värna den enskildes rättigheter vid lagändringar. Förslaget om att avskaffa rätten till enrum i häkte utgör ett tydligt exempel på en rättighetsinskränkning. Utöver platsbristen och behoven av minskad administration motiveras förslaget om att ta bort rätten till enrum i häkte med att fängelselagen är mer flexibel i detta avseende. Att likställa häkteslagen med fängelselagen i detta avseende kan ifrågasättas, eftersom en häktad person omfattas av oskyldighetspresumtionen och är inte dömd för något brott. Att dela cell kan dessutom öka risken för konflikter, hot och våld mellan häktade, vilket både kan påverka de häktades säkerhet och personalens arbetsmiljö negativt.

Samtidigt är dubbelbeläggningar på häkten något som redan sker i hög utsträckning idag för häktade utan restriktioner, vilket innebär en relativt omfattande administration för myndigheten i och med att rätten till enrum är inskriven i nuvarande lagstiftning. Brå menar att det är positivt om Kriminalvården kan minska sin administration i detta avseende. Men om förslaget ska få reell betydelse för hur Kriminalvården ska kunna hantera platsbristen i Sveriges häkten behöver användningen av restriktioner minska. Restriktioner innebär ofta att den häktade isoleras upp till 22–23 timmar om dygnet, och Sveriges omfattande användning av restriktioner har genererat återkommande kritik från internationella organ, såsom FN:s kommitté mot tortyr (CAT) och Europarådets tortyrkommitté (CPT). Här kan nämnas att andelen häktade med restriktioner är väsentligt lägre i våra nordiska grannländer. När det gäller förslaget om att tillfälligt placera häktade i polisarrest riskerar det också att bryta mot grundläggande mänskliga rättigheter om "tillfälligt" drar ut på tiden.

Att inställningstiden för dömda att avtjäna ett straff kan ändras från sex till nio månader genom utredningen förslag kan öka Kriminalvårdens handlingsutrymme. Brå menar dock att en längre väntetid kan innebära en psykisk belastning för den enskilde. Att behöva vänta nio månader innan verkställigheten påbörjas kan göra det svårt att behålla jobb, bostad respektive påbörja en stabil rehabilitering.

Mot bakgrund av överbeläggningar på anstalt och de positiva effekter på återfall i brott som alternativa fängelsestraff kan ha enligt forskningen anser Brå att förslagen om att möjliggöra en ökad användning av elektronisk övervakning är positivt.

Det är också rimligt att utredningen överlag gjort undantag för unga lagöverträdare under 18 år, exempelvis när det gäller lagförslaget om att häktade tillfälligt ska kunna placeras i polisarrest om det finns särskilda skäl med hänsyn till transportförhållandena eller platssituationen.

Detta yttrande avges av tillförordnad generaldirektör Jonas Trolle efter föredragning av enhetschef Anna Hansson.